

Bölüm 23

ARTUKLU SALİH KÜÇÜK DÖNEMİ

M.S. 1406-1409-Artuklu Salih Şihabeddin Ahmed (Melik es-Salih Küçük) Döneminde Mardin

Tîmûr Hân, Sultan Îsâ'nın yerine, yeğeni Melik Salih'i tahta çıkardı. Bir süre sonra Tîmûr Hân, Îsâ'yı affetti¹. Lakap ve unvanı; Salih Şihabeddin, ismi ise Ahmet'dir. "Cmiu'd-Düvel" isimli eserde, Melik İsa'nın yeğeni olarak gösteriliyor. Melik Salih 1407 yılında yakıp yıktığı yerleri onarmaya çalıştığı bu dönemde yine bir Türkmen aşireti olan Karakoyunlu Kara Yusuf Mardin'i iki yıl boyunca kuşattı.

Timur'un bölgede bulunduğu sıralarda birçok yıkım ve yağmaların yapıldığını Süryani kaynaklar'da görmekteyiz, Mardin Deyrülzafaran Kilisesi ve Midyatta bulunan Mor Gabriel Manastırında bulunan Altınları almak için bu kiliselerde büyük tahribatlar yaptığı yönündedir. 1402-1407 yılları arası Mardin'e her geliş ve gidişinde zararlar vermiştir. Bugün Süryani turist rehberleri Mardini 1402- 1407 yıllarını Osmanlı mülkü gibi sunmaktadır. Cumhur Başkanlığı Forsunda bulunan on altı yıldızdan birinin Türk Timur devleti olduğunu unutarak kiliselerinden alınan bir miktar altını ileri sürerek kinlerini günümüze kadar taşımaları Mardin'de Artuklular'ın tesis ettiği kardeşlik ve geniş hoşgörüsüne uygun olmadığını münasip bir lisanla anlatılması gerekmektedir. Deyrulzafaran Manastırı, Mardin'in 4 kilometre doğusunda, Mardin Ovasına hakim bir noktadadır. Üç kattan oluşan Manastır 5'inci yüzyıldan başlayarak farklı zamanlarda yapılan eklentilerle bugünkü haline 18'inci yüzyılda kavuşmuştur. Manastır, MÖ Güneş Tapınağı, daha sonra da Romalılar tarafından kale olarak kullanılan bir yapılar topluluğu üzerine inşa edildi. Romalılar bölgeden çekilince Aziz Şeymun bazı azizlerin kemiklerini buraya getirterek kaleyi manastıra çevirdi. Bu nedenle Manastır, önceleri Mor Şeymun Manastırı olarak biliniyordu. Mardin ve Kefertüth Metropoliti Aziz Hananyo'nun 793 yılından başlayarak büyük bir tadilat yapmasından sonra Manastır

¹ Mardin Artuklu Melikleri Tarihi Kitap Ferdi Naşir Ali Emiri Hazırlayan Y.Metin Yardımcı –Editör İbrahim Özçoşar Hükeyin H.Güneş İstanbul -2006 Imak Ofset Basım Yayın.San.Tic.Ltd.Şti s.43

onun adıyla, Mor Hananyo Manastırı olarak bilindi. 15. yüzyıldan sonra da Manastır'ın etrafında yetişen zafaran (safran) bitkisinden dolayı Manastır, Deyrulzafaran (Safran Manastırı) adı ile anılmaya başlandı. Bu kıssa tarihçe bile bize Manastır'ın Andolu Fatih Sultan Alparsla'nın bu toprakları kılıç hakkı olarak aldığını ve torunu, Mardin'inin kale dışı yerleşimi iskâna açan İlgazi Bey tarafından ibadet amaçlı olarak tahsis etmiş olduğunu hep göz önünde bulundurulması gerekir. Mor Gabriel Manastırı da Malazgirit'te mağlup olan Bizans yapısı olması ile kılıç hakkı olarak sahip olunan ve Artuklular tarafından kullanım amaçlı verilmiş olduğu tarihi bir gerçektir.

Melik Salih bir adamını göndererek Ak Koyunlu Beyi Kara-Yülük Osman'ın Mardin üzerine yürüdüğünü, eğer sür"atle yetişilmez ise kalenin onun eline geçeceğini bildirdi.

Bunu haber alan Karakoyunlu Kara Yusuf bazı kürt beylerini de yanına alarak Amid dolaylarından geldi ve burada kalabalık bir kuvvetle önüne çıkan Akkoyunlu Kara Yülük'ü bozguna uğratıp kaçmağa mecbur etti.² Bundan sonra Mardin'e gelen Yusuf Bey Melik Salih'e kendi kızlarından birini nikâhlayarak ona Musul'u verdi. Beylerinden Ali'yi vali tayin etti.

Ondan sonra, Melik Salih kendisine verilen bunca mal, at, beygir davarı alıp, Emir Yusuf'un kızıyla da evlenip, Musul'a vardı. Kayınpederi tarafından zehirlenerek öldürüldü. Melik Salih'in vefatından sonra diğer hanımlarından olan üç oğlu kalır.

Büyük oğlu Melik Musa, ortancası Melik Muhammed ve küçükleri Melik Abdulhay'dır. Bunlar Sincar'da oturuyorlardı. H.824 (M.1421) senesinde, Melik Musa ölünce iki oğlu kaldı. Birinin adı Melik Mahmud, diğerinin ise Melik Mansur'dur. Adı geçen Melik Mahmud, kendisiyle beraber olanlarla, göçebe hayatı yaşıyordu. Kendisine ait ve başkalarıyla birlikte üç bin eve emir oldu³.

² Atatürk Kültür ,Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları Pro.Dr.Faruk Sümer Türk Tarih Kurumu Basımevi –Ankara-1992 s.80

³ Mardin Artuklu Melikleri Tarihi Kitap Ferdi Naşir Ali Emiri Hazırlayan Y.Metin Yardımcı –Editör İbrahim Özcoşar Hükeyin H.Güneş İstanbul -2006 Imak Ofset Basım Yayın.San.Tic.Ltd.Şti s.46

Melik Mahmud ve beraberindeki Döğer boyundan üç bin veya bazı kaynaklara göre dört bin çadırlık bir grupla sincar (bugün Irak Devleti sınırları dahilinde) ve bir kısmı Mardin ovasında hayatını sürdürdü büyük ihtimalle bu gurup Arap Kabileleri ile günümüze kadar araplaşarak hayatını sürdürmekte olduğu kanaatindeyim. KEBBRE namıyla bilinen göçebe Türkmen aşiretinin Artuklu Türkmenleri'nin adlıları olduğu tahmin edilmektedir.⁴

⁴ Artuklu Yayınları Batık Hazine "Mardin Halk Kültürü" Şekip YURTTAŞER ISBN 978-605-9827-21-8 S.22